

Zinātnes Vēstnesis

LATVIJAS ZINĀTNIKU SAVIENĪBAS LAIKRAKSTS

Nr. 6(34) 1992. gada 6.—15. maijs

Cena 80 kapeikas

Premjerministrs IVARS GODMANIS Zinātņu akadēmijā

I. Godmanis bija ieradies Zinātņu akadēmijā, kur notika Zinātnieku savienības padomes paplašināta sēde. Sēdē piedalījās arī citu radošo savienību pārstāvji un interesenti. Premjerministrs raksturoja ekonomisko un politisko stāvokli valstī, apsprieda zinātnes problēmas, atbildēja uz jautājumiem.

LAI VALSTS IZDZĪVOTU

Gandrīz ikviens jauns radījums pasaulē ienāk ar sāpēm, nedrošību, ar vajadzību aizstāvēties. Mokās dzimst arī jauna valsts. Turklāt, ja šī valsts ir neliela, tai allaž jārēķinās ar lielvalstu vardarbību. Vēsture liecina, ka lielvalstis parasti ir agresīvi noskaņotas, kareivīgas un laupītāras.

Kā draudīgajos apstākļos izdzīvot jaunajai Latvijai? Ko dara valdība, lai glābtu valsti?

Premjerministrs uzsvēra, ka stāvoklis valstī tiesām ir ārkārtējs un valdība spiesta strādāt ugunsdzēsēju režīmā. Ik dienas ātri jāatrisina simtiem visdažādāko jautājumu. Kārtējais darbs paņem visu laiku, un pagaidām nav bijis iespēju mierīgā gaisotnē izstrādāt un aprobēt stratēģiskus modeļus tautsaimniecības darbībai tālākā nākotnē.

Valdības darbs orientēts galvenokārt uz to, lai par katru cenu nodrošinātu ekonomikas funkcionēšanu, lai valstī izveidotu tiesisku sistēmu. Rūpnieciskā ražošana ir uz kraha robežas, jo ekonomiskie sakari ar Austrumiem vairs nedarbojas, bet sakari ar Rietumiem vēl nav izveidoti. Latvija ir ieinteresēta atjaunot preču maiņu ar Austrumiem, taču Krievija politisko ambīciju dēļ rīko ekonomiskās blokādes.

Šogad Latvija ir simtprocentīgi izpildījusi ar Austrumiem noslēgto līgumu, piegādājot preces par 50 miljoniem ASV dolāru. Taču no Krievijas pretī piegādātas preces tikai par 11 miljoniem dolāru...

Ekonomiskā boikota apstākļos brūk arī finanšu sistēma. Likumsakarīgā principa — vairāk preču, vairāk naudas — vietā darbojas ačgārnība — mazāk preču, vairāk naudas. Trūkstot precēm, paaugstinās to pārdošanas cenas.

Nav attaisnojusies cenu iesaldēšana lauksaimniecības izstrādājumiem. Daudz pareizāk būtu bijis vienlaikus atbrīvot cenas gan rūpniecības, gan pārtikas precēm.

Tagad valdība stingri seko tam, lai apgrozībā naudas nebūtu vairāk nekā preču. No preču cenu regulēšanas valdība ir atteikusies. Preču vērtību visobjektīvāk spēj noteikt brīvais tirgus.

Valstī joprojām mazefektīvi darbojas naudas bankas. Kopš PSRS laikiem bankas aplam šķiro vienu no otra skaidras un bezskaidras naudas norēķinus. Šā iemesla dēļ plaši izplatījusies uzņēmumu savstarpējā kredīšana, par preču piegādēm neprasot tūlītēju samaksu. Šādi, parādi bankā krājas īpašās kartotēkās.

Arī inkasācijā diemžēl nav kārtības, nav noteiktas uzņēmumu, organizāciju un veikalu

maksimālo kases atlikumu summas. Inkasācija kļuvusi par brīvprātīgu pasākumu, un uzņēmumi naudu labprātāk nodod atsevišķām komercstruktūrām, kuras naudas devēja kontā vēlāk šīs summas pārskaita ar procentiem. Tādējādi labums ir abām pusēm — vieni iegūst skaidro naudu, bet otri — procentus.

Līdz šim valdībai nav bijis pareizas politikas valūtas iegūšanā. Piemēram, no Latvijas kuģniecības, kas algās vien izmaksā 27 miljonus dolāru, nav prasīts ne cents. Latvijas valdības rīcībā ir tikai 6 miljoni dolāru, bet Igaunijai — simts miljonu dolāru.

Valsts budžetā pamatīgu robu radīja finanšu kontroles dienestu likvidēšana. Šī kļūda ministrijām nekavējoties jānovērš.

Pozitīvi jāvērtē tas, ka valdība spējusi izveidot bezdeficīta budžetu. Tas liecina par saimniecotprasmī, rada lielāku uzticību citu valstu vidū.

(Starp citu, mūsu tuvākajām valstīm nav izdevies budžetus līdzsvarot — izdevumi tur pārsniedz ieņēmumus. Pasaules praksē budžeta deficītu uzskata par attaisnojamu tikai tad, ja prāva daļa izdevumu tiek atvēlēta jaunām tehnoloģijām vai būvniecībai, kas nākotnē nesīs labu peļņu.)

Pēdējā laikā katastrofāli samazinājies skaidrās naudas daudzums. Tam pamatā ir vairāki iemesli. Viens no tiem ir tas, ka energoresursu cenas Latvijā ir daudzkārt lielākas nekā Krievijā. Tādējādi komercstruktūrām ir izdevīgi pārdot no Krievijas ievestos resursus Latvijā, bet saņemto naudu, daļēji konvertējot, atkal pārvest uz Krieviju. Turklāt šo parādību pastiprina starpvalstu klīringa līgumu nepildīšana par energoresursu un citu preču piegādi no Krievijas puses. Lai novērstu skaidrās naudas trūkumu, apgrozībā jālaiž Latvijas rublis kā Krievijas rublim paralēls maksāšanas līdzeklis.

Pagaidām, protams, nav zināma sabiedrības attieksme pret jauno naudu — pieņems to vai noraidīs. Sakarā ar Latvijas rubļa ieviešanu arī Krievija var rīkoties dažādi: šo faktu neņem vērā vai slēgt robežas ar Latviju.

Pēc I. Godmaņa domām, nākamā sarežģītākā Latvijas problēma ir energoresursu trūkums. Enerģētika ir viens no pamatbalstiem valsts neatkarībai. Diemžēl Latvijā puse energoresursu ir jāieved.

Agrāk šķita, ka Latvijai šajā ziņā nebūs īpašu problēmu: mainīsim tik pārtiku pret energoresursiem. Taču atklājās, ka pasaules tirgū energoresursi (kuru trūkst) kotējas augstu, bet pārtikas preces (kuras ir pārpilnībā) tiek vērtētas zemu. Tādējādi Latvijas prece izrādījies nelīdzvērtīga Krievijas precei.

Ko mums darīt? Varbūt izmantot Latvijas naftu, būvēt mazās HES vai vējģeneratorus? Diemžēl visi šie varianti ir pārāk neefektīvi un dārgi. Reālāk ir ieviest vispārēju taupības režīmu, slēgt tādas energoietilpīgas rūpnīcas kā Valmieras stikla šķiedras un Daugavpils ķīmiskās šķiedras un tamlīdzīgus uzņēmumus.

Līdzšinējā energoresursu sagādes sistēma nav sevi attaisnojusi. Ministri turpmāk netiks sūtīti uz ārvalstīm, lai iepirktu naftu. Komercdarbība nav valdības pienākums. Energoresursu sagādi turpmāk uzņemsies «Latvijas nafta», «Latvijas gāze» un citas komercstruktūras. Starpvalstu tirdzniecības vietā jābūt komerc-tirdzniecībai.

Gadījumā, ja Krievija atteiksies pārdot naftu, šo produktu nāksies iepirkt citās valstīs. Naftas piegādei būs jāizmanto Ventspils osta, bet pārstrādei — Mažeiku rūpnīca.

Enerģētiskā ziņā viskritiskākais periods būs nākamā ziema. Tā eksaminēs Latvijas spēju būt neatkarīgai valstij.

Enerģētikas krīzes pārvarēšanai lieti noderētu zinātniski risinājumi. Un šie risinājumi pašiem zinātniekiem būtu jārealizē.

Līdztekus enerģētikas problēmai valdība par ļoti svarīgiem uzskata arī republikas aizsardzības jautājumus. Daudz vairāk līdzekļu jāatvēl zemessargiem un robežsargiem. Jāmaina muitas struktūra. Aizsardzības lietās jānodibina stingra kārtība un precīza uzskaitē.

I. Godmanis atzina, ka daļa sabiedrības jūtas vilusies par ekonomiskās reformas lēno gaitu. Pastāv aplams uzskats, ka ekonomiskie procesi varot noritēt tikpat strauji kā politiskie procesi. Sprints tiek jaukts ar maratonu.

Ekonomisko procesu attīstībā stabilizējoša loma varētu būt zinātniski pamatotai tautsaimniecības programmai. Diemžēl ne Augstākā Padome, ne Ministru Padome laika trūkuma dēļ šādu programmu nav spējīgas izveidot. Arī Tautas frontes dokumentos ekonomiskā programma tikai ieskicēta vispārējos vilcienos.

Tautsaimniecības programmas izveidē noteikti jāpiepalīdz zinātniekiem.

PIEDĀVĀJUMS PALĪDZĒT

LZS valdes loceklis Jānis Graudonis un LZS Informācijas un koordinācijas centra vadītājs Ivars Kupčs savas organizācijas vārdā piedāvāja valdībai palīdzēt ar konsultācijām, ekspertīzēm, atsevišķu problēmu teorētiskiem risinājumiem.

Šim piedāvājumam premjerministrs nesteidzās piekrist, tikai pajautāja: vai zinātnieki savas programmas būs gatavi arī realizēt, uzņemoties pilnu atbildību par rezultātu? I. Godmaņa piesardzībai ir pamats. Rietumu firmu pārstāvji un eksperti jau paspējuši dot desmitiem visdažādāko slēdzienu daudzās jomās, tikai neviens no viņiem par slēdzieniem nav bijis gatavs atbildēt. Tāpat tāda ekskursantu būšana vien bijusi.

Arī zinātniekiem vajadzīgo informāciju I. Godmanis nesolīja nolikt gatavu uz galda. Visi nepieciešamie dati un izziņas pašiem vien jāsavāc.

Premjerministrs IVARS GODMANIS

Zinātņu akadēmija

(Turpinājums no 1. lpp.)

LZS ekspertiem vajadzīgo naudu premjerministrs solīja atvēlēt tikai par pastāvīgu darbu noteiktu programmu ietvaros nevis konsultācijām.

I. Godmanis nebija apmierināts ar Tautsaimniecības institūta darbu. Šā institūta zinātnieki nedzīvo līdzīgu laika garam, secinājumus sagatavo ar lielu nokavēšanos.

Tika izveiktas bažas par zinātnieku noplūdi no institūtiem uz privātsstrukturām. Arī no ministrijām un valsts bankām aiziet teicami speciālisti. Cerētais speciālistu papildinājums no ārzemju latviešu vidus nav saņemts. Acīmredzot lielās algas un augstais sadzīves līmenis ārzemēs tiek augstāk vērtēts nekā Tēvzeme un kailais patriotisms.

I. Godmanis prognozēja, ka zinātniekiem nebūs spožas nākotnes. Pasūtījumu no Austrumiem vairs nebūs, jo Krievijas militārrūpnieciskais komplekss Latvijas zinātnei neuzticās.

Latvijas zinātniekiem pēc iespējas vairāk jāsadarbojas ar Eiropas zinātniskajām iestādēm, tur jāpraktizējas. Jāieiet Eiropas apritē.

NO TRIBINĒ TEIKTĀ

Premjerministra klātbūtne LZS padomes sēdē rosināja daudzus runātājus. Katrs no viņiem vēlējas izteikt savu redzējumu par valsts vai savai darbības sfērai tuvām lietām. Sniedzam nelielu ieskatu debatēs.

Vilnis Zariņš

Joprojām nav izstrādāta koncepcija latviešu tautas izdzīvošanai. Valdība acīmredzot uz-

skata, ka latviešu tautai pašai ir jāizstrēbj tā putra, ko kaimiņvalsts totalitārais režīms savārijis.

Ignorējot latviešu tautas intereses, valstī tiek izceltas citu tautu nepamatotās tiesības. Izplatīta iztapība lielkrievu šovinistiem. Policijā (acīmredzot ne jau bez īpaša nolūka) vervē krievus no citām republikām.

Kāpēc valdība atklāti neaizstāv savas tautas intereses? Kāpēc netiek likvidētas rūpnīcas, kas celtas PSRS militārrūpnieciskā monstra vajadzībām?

Egils Levits

Valsti var pārvaldīt ar militāru spēku vai tiesisku sistēmu. Latvijai pirmais variants, protams, neder.

Nereformējot tiesību sistēmu, nebūs iespējams veikt arī ekonomisko reformu. Bez likumiem ekonomiskais mehānisms nedarbosies.

Laikus jāgatavo valsts ierēdņi. Tiem jāprot strādāt daudz efektīvāk par padomju laika kantoristiem. Valsts ierēdnis ir amats, kas apgūstams speciālās skolās.

Latvijā būs ap 150 tūkstošiem bezdarbnieku. Ir jāgatavo kalpotāji darba pārvaldei, kas nodarbotos ar bezdarbniekiem, organizētu to pārkvalifikāciju.

Ivars Kalviņš

Valsts nav iemācījusies iekasēt nodokļus. Par kuru nodokļu nemaksātāju ir ziņots avīzēs? Kurš nemaksātājs ir iesēdināts cietumā?

Arī biznesmeņi ignorē likumus. Kurš no viņiem savu andeli ir uzsācis godīgi? Banka ta-

ču godīgam tirgotājam nemaz neaizdod. Tāfad biznesu var sākt, tikai zogot.

Kāpēc vairumtirdzniecība netiek nošķirta no mazumtirdzniecības? Šīs nešķirošanas dēļ tirgotājiem ir iespējas nemitīgi kāpināt preču cenas un iedzīvoties uz citu rēķina.

Jo vājāka ekonomika, jo sliktāk klājas zinātniekiem. Zinātnieku kvalifikācija acīmredzot ir par augstu, lai to izmantotu. Turklāt zinātnieki ir sociāli neaizsargāti. Daļa no viņiem ir spiesta emigrēt.

Latvijā ir visas iespējas medikamentus ražot uz vietas. Taču šī iespēja netiek izmantota un medikamentu iegādei tiek izlietots daudz valūtas.

* * *

Citi debatēs runājošie vēl ieteica valdībai izdarīt šoka terapiju, atbrīvojot darbiniekus, kas aizņem valstij nevajadzīgas darba vietas. Daudzviet cilvēki nevis strādā, bet gan tikai imitē strādāšanu. Šāda «sociālistiskā» darbošanās noziedzīgi izputina tautas līdzekļus.

Rūpnīcu struktūras maiņa ir neizbēgama un ar to nevajadzētu kavēties. Dienasgaismā jāizvelk slēptais bezdarbs rūpnīcās.

Nedrīkst vairs ilgāk ievilcināt privatizācijas procesu. Privatizācija jāstimulē ar ekonomiskiem līdzekļiem.

Premjerministrs uzskata, ka nav iespējams prognozēt ekonomisko situāciju attiecībā ar Krieviju. Tas nav pareizi. Krievijas nostāja pret Latviju jau gadu simteņiem ir bijusi un būs nemainīga — izlaupīt Latviju, graut tās ekonomiku. Sadarbībai ekonomikā jāmeklē godīgi partneri, kas neaizņemas aplaupīt.

VILHELMS ĻUTA

LATVIJAS ZINĀTNES PADOMĒ

* * *

Apstiprinātas šādas padomes ar promocijas un habilitācijas tiesībām.

LZA Fizikas institūta padome fizikas nozarē teorētiskās fizikas apakšnozarē. Padomes sastāvs:

- Imants Bērsons, LZA FI direktors, Dr. h. fiz.,
- Andrejs Cēbers, LZA FI vad. zin. līdzstr., Dr. h. fiz.,
- Roberts Damburgs, LZA FI lab. vad., Dr. h. fiz.,
- Erna Gailīte, LZA FI vec. zin. līdzstr., Dr. h. fiz.,
- Modris Gailītis, LZA FI vad. zin. līdzstr., Dr. h. fiz.,
- Jevgeņijs Joļins, LZA FI lab. vad., Dr. h. fiz.,
- Juris Roberts Kalniņš, LZA FI vad. zin. līdzstr., Dr. h. fiz.,
- Bruno Rolavs, LU katedras vad., Dr. h. fiz.

* * *

Latvijas Lauksaimniecības universitātes padome veterinārijas nozarē. Padomes sastāvs:

- Igors Afanasjevs, LLU profesors, Dr. h. vet.,
- Edīte Birģele, LLU profesore, Dr. h. biol.,
- Zigmunds Brūveris, LLU profesors, Dr. h. vet.,
- Aleksandrs Jemeljanovs, Latvijas valsts Lopkopības un veterinārijas ZPI «Sīgra» direktors, Dr. h. lauks.,
- Modris Kreilis, LV LV ZPI «Sīgra» nod. vad., Dr. h. biol.,
- Anna Nicmane, LLU profesore, Dr. h. vet.

Latvijas Lauksaimniecības universitātes padome inženierzinātņu nozarē lauksaimniecības tehnikas apakšnozarē. Padomes sastāvs:

- Ansis Grundulis, LLU profesors, Dr. h. inž.,
- Edvīns Kelpis, specializētā KB «Rāmava» direktors, Dr. h. inž.,
- Jānis Ozols, LLU profesors, Dr. h. inž.,
- Alfrēds Skromanis, LLU profesors, Dr. h. inž.,
- Arnolds Šķēle, LLU profesors, Dr. h. inž.,
- Arvīds Vilde, lauks. meh. un elekt. ZPI galv. zin. līdzstr., Dr. h. inž.

* * *

Latvijas Medicīnas akadēmijas padome medicīnas nozarē zobārstniecības apakšnozarē. Padomes sastāvs:

- Gunārs Pakalns, LMA katedras vadītājs, Dr. h. med.,
- Gintauts Sabalis, Kauņas Medicīnas akadēmijas kat. vad., m. z. d.,
- Andrejs Skaģers, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Lūcija Treimane, LMA profesore, Dr. h. med.,
- Jons Žjakonis, Kauņas MA kat. vad., m. z. d.

* * *

Latvijas Medicīnas akadēmijas padome medicīnas nozarē terapijas apakšnozarē. Padomes sastāvs:

- Jūlijs Anševičs, LMA katedras vad., Dr. h. med.,
- Anatolijs Bļugers, LMA prorektors, Dr. h. med.,
- Mintauts Caune, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Ivars Ebels, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Maija Eglīte, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Gertrūde Eņiņa, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Ilmārs Lazovskis, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Oļģerts Marga, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Andris Rubins, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Ivars Siliņš, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Nikolajs Skuja, LMA profesors, Dr. h. med.

* * *

Latvijas Medicīnas akadēmijas padome medicīnas nozarē ķirurģijas apakšnozarē. Padomes sastāvs:

- Georgs Andrejevs, LMA katedras vadītājs, Dr. h. med.,
- Antoņina Bergmane, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Velta Bramberga, LE KMI direktore, Dr. med.,
- Ernests Gaudiņš, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Jānis Gaujēns, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Viktors Kalnbērzs, LTOI direktors, Dr. h. med.,
- Jānis Kupčs, LMA profesors, Dr. h. med.,
- Māris Mihelsons, LMA profesors, Dr. h. med.,
- Rafails Rozentāls, LMA labor. vad., Dr. h. med.,
- Vladimirs Utkins, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Ideja Vaļkova, LMA kat. vad., Dr. h. med.,
- Jānis Volkolākovs, LMA kat. vad., Dr. h. med.

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS

SĒDE

notiks š. g. 28. maijā plkst. 9.30 LZA Prezidija sēžu zālē (Rīgā, Turgeņeva ielā 19).

Apspriešanai ierosinātie jautājumi

1. Latvijas zinātnes attīstības koncepcijas un politiskās pamatprincipi.

LZA kor-loc. V, ZARIŅŠ,
LZA tsf. loc. E, GRĒNS.

2. Par LZA locekļu vēlēšanām 1992. g. novembrī LZA tsf. loc. J, STRADIŅŠ.

3. Informācija par LZA Prezidija locekļu pienākumu sadali un darbības programmām.

Prezidija locekļi.

Šādē piedalīties tiek aicināti LZA locekļi un ieinteresētie zinātnieki. LZA sēdes ir atklātas.

J. LIELPĒTERIS,
Zinātņu akadēmijas prezidents

PAZIŅOJUMS

1. jūnijā plkst. 14.30 RTU Ķīmijas tehnoloģijas fakultātes konferenču zālē Āzenes ielā 14, 271. telpā RTU habilitācijas padomes H-01 atklātajā sēdē aizstāvēs disertācijas Ķīmijas doktora grāda iegūšanai

AVIVA LEVINA,

par tematu «Ar slāpekļskābi katalizēta organisko savienojumu oksidēšana ar skābekli» un

ELLA JOFFE,

par tematu «O-Toluolsulfamīda katalītiskā oksidēšana par saharīnu šķīdrajā fāzē».

Ar disertācijām var iepazīties RTU ĶTF bibliotēkā Āzenes ielā 14.

Tālr. uzziņām 615872.

O. NEILANDS,
habilitācijas padomes H-01 priekšsēdētājs, Latvijas ZA akadēmiķis

Laikraksta viesis dzejnieks PĒTERIS JURCIŅŠ

Es šķīstītu ezerus,
sargātu zalkšus
un darītu visu, ko liks,
vien baidos, ka izcirst
biezos pēckara alkšņus
mana mūža vairs nepietiks.

Es sapostu Ludzu
un Preiļus, un Balvus,
un Daugavpils kokus, kas mirst.
Bet pats ilgi staigāju
kašķainu galvu,
un dažā vīle jau irst.

Es iekurtu pavardus
pamestās mājās,
kur bēniņos caurvēji klaudz.
Riet saule, un dvēsele ievaimanājas:
kur ņemtu tu
uguns tik daudz?

Pār Latgales pakalniem
krājušies zaimi.
Kļūst tukšs zilo ezeru loms.
No pakalnu skaistuma,
maizes un laimes
vai kāds būtu aizgājis prom?

Rudenīgajos laukos

Kam vairs strīķi tu meklē,
Kam vairs izkapti asini?
Nelaika plājumā iemetušies
Nelaika zaļie asni.

Vai salmus tik sazēlušos
Kāds saimnieks zem jumta vedīs?
Mana trejkrāsainā kaķene
Nelaika plautajā medīs.

Mazgājies saltā rasā,
Nu tīmekļu dvielī slaukos.
Sieviete ir kā kaķene
Rudenīgajos laukos.

Miglā

Es tevi atceros kā miglas bildi —
Rīts peldēja kā mātes pienā.
To rītu ieelpoju elpā vienā.
Es tevi pielūdzu. Tu man šo bildi.

Es tevi atceros kā miglas bildi.
Vai dzilna raudāja, vai smēja?
Starp eglēm egles kailums pavīdēja,
Un lūdzās dvēsele, lai mani sildi.

Bet sildīji tu vienu bērzu līku,
Un apmīļoji zaļās meža mētras.
Kā salnā brūklenājs — es sārti tvīku.

Man atkal ļoti tuvu kapu mētras.
Tu foreiz pazudi. Es miglā slīku.
Nu klausos klusumu pirms vētras.

15.03.91.

Gara cietoksnis

Elvīrai Lapiņkundzei

Ar prāta asumu,
Ar gara možumu
Mēs lepni izejam
Caur dzīves spožumu.

Preč dzīves laiskumu,
Preč prieku lētumu
Mums jāspēj pastāvēt
Ar darba svētumu.

Kaut kas vēl tagad sāp,
Kaut kas reiz sāpēja.
Lai domās turamies
Aiz kalnā kāpēja!

Lai sirdi remdinām,
Lai prātu skolojam
Un visu atdodam
Kaut kam, ko lolojam.

Bet tos, ko lolojam,
Visbiežāk zaudējam.
Daudz zelta parādā
Mēs zvaigžņu audējām.

Un pulka sudraba —
Tiem plavu sējējiem.
Lai mūsu piesaules
Tiek laipniem smējējiem!

Bet ēna gaida tos,
Kas dzīvo nīzdami —
Skrien vilņi, atduras
Un sabrūk plīsdami.

Kad naida pazemes
Grib mums jau atvērties —
Vēl skaņu pasaulē
Mēs varam patverties.

Tas gara cietoksnis
Uz stipriem pamatiem.
Visvairāk dzīve vij
Ar lieliem amatiem.

Bet bites amats ved
Uz bišu ganībām —
Tur plavu mūzika,
Tur saules skanība.

Kluss rīts

Kāds trokšņus aizvācis,
lai klusums darbu dara.
Pat vārnas nekērc. Rāmi miglā gaist.
Aust rīts kā žēlsirdība aizvārgušam garam.
Nāk atmiņā viss klusais, aizmirstais.

It visi asumi pie apvāršņa ir pazuduši,
Un smaržo gaiss kā svaigi sakults sviests.
Šķiet, dvēselē ir sācis aizdzīt pušums,
Kas sāpīgi un ilgi sulojies.

Mums uzglūn nelaiemes kā lietuvēni.
Bet kas mūs stiprina?
Un kas tad bijis labs?
Pa rečam gudrais pretī nāk —
tik apcerīgi, lēni.
Skrien garām dieva dots,
ka tupeles vien klab.

Skrien garām dieva dots.
Un pats es skrējis
tik sparīgi, ka sirds pa muti lec.
Man likās — esmu straujō laiku atminējis,
un bieži šķīta — blakus drauga plecs.

Laiks maskēšanās tērpā gājis ceļu citu,
un bēda piesaukta.
Tai brālis — izrādās — mans draugs.
Šī rīta klusums īsts, vai arī šķitums?
Ap kailu kļavu — skumji zeltains lauks.

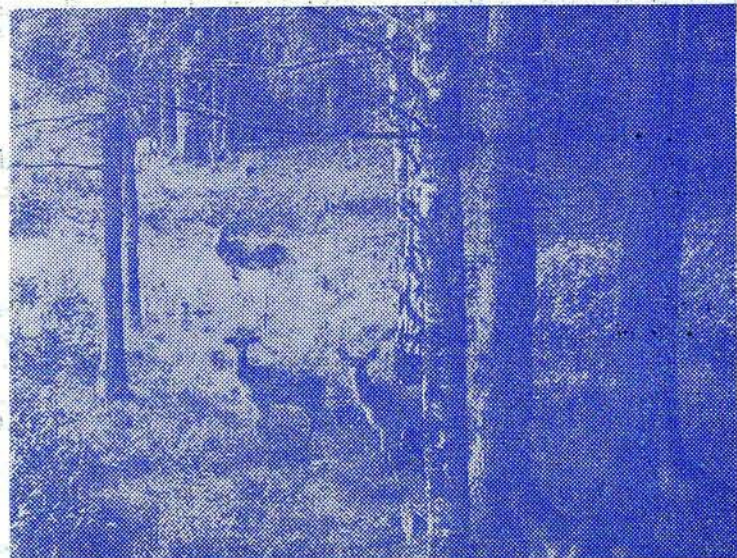
Es prieka esmu ilgojies,
un bēdājies par nieku.
Skumjš rīts man tagad liekas
liels un skaists.
Nu cenšos saposties,
ar klusumu kad jāsatiekas,
Bet prieks iet prom
kā viesis pieciestais.

Vieglprātīgā stundā

Es nezinu, vai sievietēs tā vaina,
Ka atkal vieglprātīgs ir Rīgas gaiss,
Ka meklējam, kur banknotes vēl maina,
Un izšķiest pēdējo vēl sirdis kaist.

Es nezinu, vai gribētos man miera,
Kad vīna tvaiki krogus puķes skauj.
Mūs šaurā ieliņā jau gaida bāriņš pierasts,
Kur vēl ar koka rubļiem ienākt ļauj.

Ap šmaugu vidu abas rokas vijis,
Ar daiļu dāmu atkal sēdēju —
No N — tās mīlestības atvadījies,
Neko vēl nezinu par pēdējo.

LATVIJAS ZINĀTNES KONCEPCIJA

1. Latvijas zinātne ir pasaulē zinātnes sastāvdaļa. Tā iekļaujas pasaules zinātnes attīstības ritmos un piedalās visai cilvēcei svarīgu problēmu risināšanā. Tā iegūst, apstrādā un rekomendē izmantošanai dažāda rakstura informāciju par objektīviem procesiem un likumsakarībām, kam ir vispārīga nozīme un kam ir tieša vai pastarpināta vērtība Latvijas saimnieciskajā, sabiedriskajā un kultūras dzīvē kā arī izglītības augstākajos līmeņos.

2. Latvijas zinātne ir būtiski svarīga Latvijas kultūras sastāvdaļa, viena no kultūras augstākajām virsotnēm. Tā organiski iekļaujas Latvijas kultūras dzīvē un piedalās Latvijas kultūrai svarīgu jautājumu risināšanā. Latvijas zinātnei kā vienotai sistēmai līdztekus tiešajam uzdevumam vākt, apstrādāt, sistematizēt, glabāt un ieteikt izmantošanai informāciju, analizēt problēmsituācijas ikvienā dzīves nozarē un dot rekomendācijas praktiskai rīcībai ir arī virsuzdevums — veicināt latviešu tautas un Latvijas valsts garīgā potenciāla attīstību, saglabāšanu, izkopšanu un optimālu izmantošanu.

3. Latvijas zinātne ir Latvijas izglītības sistēmas un Latvijas iedzīvotāju dabīgās zinātkāres saskaņotības un kopdarbības rezultāts. Tā ir augstākais līmenis Latvijas iedzīvotāju intelektuālajā attīstībā. Tā atrodas nepārfrauktā mijiedarbībā ar pārējiem līmeņiem, it īpaši ar augstāko izglītību. Latvijas zinātne nodrošina iespēju visu līmeņu skolotājiem un pasniedzējiem iegūt pilnvērtīgas zināšanas jebkurā zināšanu nozarē un celt savu teorētisko zināšanu līmeni. Latvijas zinātne ir plašākā un vispusīgākā zinātniskās informācijas vācēja, sistematizētāja un tālākapsūstādātāja, zinātkāres un izglītības tiesmju modinātāja Latvijā.

4. Latvijas zinātne ir Latvijas sabiedrības, sabiedrisko organizāciju, valsts iestāžu un dažāda rakstura Latvijas uzņēmumu svarīgās informācijas avots. Tā nodrošina zinātniskās konsultācijas un ekspertīzes Latvijā visos svarīgākajos jautājumos.

5. Latvijas zinātne ir svarīgs starpposms Latvijas sabiedrības saskarē ar pasaules zinātni un visas cilvēces kultūru. Tā nodrošina Latvijas sabiedrības informētību par svarīgākajiem veicumiem un attīstības tendencēm pasaules zinātnē, tehnikā, ekonomikā, politikā un kultūrā. Savukārt Latvijas zinātne, sevišķi Latvijas humanitārās zinātnes ir svarīgākais izziņas līdzeklis, ar kura starpniecību pārējā cilvēce iepazīstas ar Latvijas dabu, saimniecību, vēsturi un kultūru.

6. Latvijas zinātnes pētniecības metožu, darbinieku kvalifikācijas iegūšanas un uzturēšanas kā arī informācijas iegūšanas un apstrādes metožu ziņā būtiski neatšķiras no citu valstu zinātnes. Taču ņemot vērā to, ka Latvijas zinātne attīstās Latvijā, kas ir latviešu tautas vēsturiskā mājvieta un vienīgā valsts pasaulē, kur latviešu tauta var optimāli attīstīt savu izglītību un kultūru, Latvijas zinātne ir acināta allaž paturēt vērā latviešu tautas un neatkarīgas Latvijas valsts intereses.

7. Latvijas zinātne tāpat kā pasaules zinātne ir vienota sistēma, taču atkarībā no pētāmo parādību rakstura un no zinātnes darbinieku kvalifikācijas virziena, tā nosacīti sadalās dažādās nozarēs, starp kurām, protams, nepastāv stingru robežu. Dalījums nozarēs, apakšnozarēs un specialitātēs, kas laika gaitā pakāpeniski mainās, dod iespēju zinātnes darbiniekiem specializēties ierobežotā problēmu loka izpētei. Tajā pašā laikā ikviena Latvijas zinātnes specialitāte iekļaujas kā sastāvdaļa Latvijas zinātnē.

8. Pēc darbības pamatmērķa, pētniecības objekta un pētnieka darba rakstura Latvijas zinātni nosacīti var iedalīt:

1) fundamentālajā, tajā skaitā teorētiskajā,

2) lietiskajā jeb pārsvarā uz tīru orientētajā,

3) humanitārajā, kas ietver zinātnes par cilvēku kā personību, par sabiedrību un par kultūru.

Ikviena no minētajām zinātnes daļām ir līdzvērtīga abām pārējām un nevar sekmīgi attīstīties bez tām. Humanitārās zinātnes nākotnē, iespējams, netiks izdalītas īpaši, taču tagad tas jādara. Jāņem vērā, ka humanitārās zinātnes līdz šim bijušas novārtā tiklab finansēšanas kā arī kadru sagatavošanas un informācijas nodrošināšanas ziņā; tās atrodas mijiedarbībā ar kultūras dzīvi; tām ne tikai jāveic pētījumi, bet jābūt arī konsultanta un arbitra lomā daudz lielākā mērā nekā citām zinātnēm. Latvijas zinātnē nav un nevar būt privileģētu vai diskriminētu zinātnes nozaru, taču jebkurā saimniecības un sabiedrības attīstības līmenī izvirzās nozares ar prioritāru nozīmi visas sabiedrības dzīvē. Latvijas politiskās un ekonomiskās neatkarības atjaunošanas gaitā ir neizbēgamas izmaiņas dažādu zinātnes nozaru proporcijās.

9. Latvijas zinātne ir profesija vairākiem tūkstošiem augsti kvalificētu speciālistu daudzās nozarēs. Tādēļ tā aktīvi piedalās Latvijai būtiski svarīgu saimnieciska un tehniska rakstura jautājumu risināšanā, sociālu un kultūras procesu optimizēšanā. Tā kā zinātnei ir ļoti nozīmīga un arvien pieaugoša loma sabiedrības un valsts dzīvē, bet augstas kvalifikācijas iegūšana zinātnē iespējama vienīgi daudzgu un neatlaidīga un pašizliedzīga darba rezultātā, ir būtiski, lai sabiedrība varētu nodrošināt Latvijas zinātnes darbiniekiem relatīvi augstu un stabili dzīves līmeni, kas ikvienam zinātnes darbiniekam būtu atkarīga no viņa kvalifikācijas un no viņa ieguldījuma zinātnē un augstākajā izglītībā tā, lai ievērojamu daļu Latvijas intelektuāli apdāvināto jauniešu mudinātu izvēlēties zinātnieka profesiju.

10. Latvijai vajadzīga zinātnes un augstākās izglītības vienība. Zinātnes darbiniekiem jāpiedalās augstskolu pedagoģiskajā darbā, bet savukārt augstskolu mācību spēkiem un studentiem jāveic zinātniski pētījumi. Augstskolu pasniedzējiem vajadzīgas līdzīgas tiesības ar zinātnisko iestāžu darbiniekiem pieteikt zinātniskas tēmas un saņemt to finansējumu. Savukārt zinātnisko iestāžu darbiniekiem vajadzīgas tādas pašas tiesības kā augstskolu darbiniekiem piedalīties augstskolu konkursos uz vakantām pasniedzēju, docentu un profesoru vietām. Zinātnes darbinieku sagatavošanai jānotiek gan augstskolās, gan arī zinātniskajās iestādēs.

11. Zinātnieka prestižu Latvijā nosaka galvenokārt viņa profesionālā kvalifikācija un ieguldījums zinātnes attīstībā kā arī augsti kvalificētu speciālistu gatavošana. Taču zinātnieka kā cilvēka cieņa sabiedrībā ir atkarīga arī no viņa līdzdalības sabiedrībai aktuālu problēmu risināšanā, no viņa attieksmes pret zinātnes ētikas un sadzīves ētikas normām.

12. No okupācijas un koloniālisma perioda Latvija mantojusi nevienmērīgi attīstītu, Latvijas vajadzībām tikai daļēji atbilstošu zinātni. Taču zinātnieku skaits ir relatīvi liels un zinātnieku profesionālā kvalifikācija, sevišķi fundamentālajās zinātnēs, samērā augsta. Latvijas zinātnes dažu nozaru relatīvi augstais līmenis veidojies kā negribēts blakusprodukts okupantu centieniem maksimāli izmantot impērijas labā visus Latvijas resursus, arī intelektuālos. Tajā pašā laikā relatīvi augstais zinātnes līmenis objektīvi ir liela Latvijas bagātība.

Latvijas zinātnieki bija viena no nedaudzajām ļaužu grupām, kas okupācijas apstākļos nebija zaudējuši spēju patstāvīgi spriest. Tādēļ no zinātnieku vidus nākuši daudzi Latvijas neatkarības atjaunošanas perioda aktīvi

sabiedriski un politiski darbinieki. Daži no viņiem sabiedriskās darbības rezultātā gan bijuši spiesti aiziet no specialitātes. Lai gan dažas Latvijas zinātnes nozares veidojušas pēc okupantu iniciatīvas koloniālās nebrīvības apstākļos, Latvijas zinātnei kopumā relatīvi tsā laikā iespējams sekmīgi iekļauties svarīgākajos Latvijas saimnieciskās, sabiedriskās un kultūras dzīves procesos, paaugstinot to efektivitāti, protams, zinātnes struktūras izmaiņas šā procesa gaitā ir neizbēgamas.

Pieskaņojot Latvijas zinātni Latvijas interesēm, svarīgākie uzdevumi ir:

1) panākt lielāku Latvijas zinātnes iekšējo vienību un noapaļotību, pilnīgāku atbilstību Latvijas ilgtermiņa vajadzībām, izdarot nepieciešamas izmaiņas tās struktūrā, taču tā, lai netiktu nepārdomāti sagrauti un izformēti kvalificēti un darbīgu pētnieku kolektīvi, lai optimāli saglabātos līdzšinējās kvalifikācijas vērtība, bet Latvijas zinātne kopumā būtu spējīga attīstīties atbilstoši nākotnes prasībām,

2) nodibināt, izveidot un attīstīt Latvijas zinātnieku dažādus kontaktus un informācijas apmaiņu pasaules mērogā, pēc iespējas saglabājot un paplašinot arī līdzšinējos kontaktus ar kaimiņvalstīm, ja tie atbilst Latvijas interesēm. Sadarbība ar citu valstu zinātnes organizācijām nedrīkst apdraudēt Latvijas zinātnes neatkarību lēmumu pieņemšanā un iespējas veikt objektīvas ekspertīzes,

3) izveidot atbilstošu palīgzinātņu, zinātnes infrastruktūras un pētnieciskā darba apkalpošanas kā arī informācijas līdzekļu sistēmu, izmantojot šajā nolūkā arī privāto iniciatīvu, taču specifiskas augstas kvalifikācijas speciālistu gatavošanai izmantot arī valsts līdzekļus un starptautisko sadarbību,

4) veikt okupācijas perioda un ārzemēs iegūto Latvijas zinātnieku zinātnisko grādu nostrifikāciju tā, lai Latvijas zinātniskie grādi optimāli atspoguļotu ikviena zinātnes darbinieka kvalifikāciju un ieguldījumu zinātnē. Tajā pašā laikā tiem zinātnes darbiniekiem, kuri okupācijas periodā augstus grādus iemantojuši nevis savas zinātniskās objektivitātes un nozīmīga pētniecības darba, bet gan bezprincipiālitātes un konjunktūrisma rezultātā, līdz minimumam jāsamazina iespēja lemt par zinātnes politiku un par jaunu zinātnisku grādu piešķiršanu,

5) kadru gatavošanā un pārkvalifikācijā orientēties uz visperspektīvākajām un Latvijai visvajadzīgākajām nozarēm, tādām kas palielinātu zinātņu ietilpību procesu īpašvaru Latvijas saimniecībā un palīdzētu tai pārkārtoties atbilstoši Latvijas zinātnes tradīcijām un 21. gadsimta sākuma prognozējamām saimniecības un kultūras dzīves prasībām,

6) īpašu uzmanību veltīt lefonikas dažādajām nozarēm, raugoties, lai pētniecības darbs tajās allaž noritētu pasaules labāko sasniegumu līmenī un katru svarīgāko problēmu pētītu vairāki administratīvā ziņā cits citam nepakļauti pētnieki vai pētnieku kolektīvi. Tas nenozīmē pētījumu dublēšanu, (jo viena pētījuma centrālā problēma var būt perifērijas problēma citā pētījumā), bet vienīgi to, ka nevienam pētniekam vai pētījumu grupai nedrīkst būt monopolstāvoklis svarīgu lefonikas jautājumu risināšanā. Lefonikas pētījumiem organiski jāiekļaujas reģionālajos pētījumos, ko Latvijas zinātnieki veic līdztekus un kopā ar citu Ziemeļeiropas valstu zinātniekiem.

Latvijas Zinātnes departamenta uzdevumā priekšlikumus par zinātnes koncepciju apkopojis un vispārinājis

VILNIS ZARIŅŠ

No atziņu pūra

Pārkārtējumi dzīvē nevar būt stabili un droši, ja nenotiek izmaiņas pašā cilvēkā, tā pasaules uzskatā, psiholoģijā.

Ja cilvēku morāle nav tikumiska, tad pārveidojumi ekonomikā un politikā nedos vajadzīgos rezultātus.

Vispareizākie vārdi, visdedzīgākie aicinājumi paliks oficiālas patētikas līmenī, ja mēs paši neko nedarīsim.

Kad prāts satraukts, nevar prasīt, lai visiem secinājumiem būtu neapstrīdama loģika.

Vispirms darbs, tad alga; vispirms pienākums, tad tiesības.

Bez tautiskas valodas un kultūras nav nevienas nācijas.

Sabiedrības attīstība nav iespējama bez pretstatu cīņas.

Kur nav līdzjūtības un sirdsapziņas pārmetumu, tur var valdīt tikai rupjš spēks.

Politīķiem jāmaina ne uzskati, bet gan dzīves īstenība.

Zaudētājs meklē vainu pat savā aizstāvī.

Naids ir slikts padomdevējs.

Nekad nav tik jauni, lai nevarētu būt vēl jaunāk.

Cerība zaļo vienmēr.

Vārdi vēl nav darbi.

«Zinātnes Vēstnesis».
Redaktors Vilhelms Ļūta.
Redkolēģijas vadītājs Evalds Mugurēvičs.
Redkolēģijas locekļi: Elmārs Beķeris, Mārtiņš Beķers,
Juris Ekmanis, Jānis Graudonis, Jānis Kļava, Oskars Martinsons.

«Science Bulletin» Association of Latvian Scientists.
Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.
Izdevējs: Latvijas Zinātnieku savienība.
Reģistrācijas apliecība nr. 0075.
Redakcijas adrese: Rīgā, Turgoņeva ielā 19.
Tālrunis 212706 un 461077.

Indekss 77165.
Iespēstis a/s «Preses nams» tipogrāfijā, Rīgā, Balasta dambī 3.
Augstspiede. 1 uzsk. iespiedloksne.
Tirāža 1500 eks.
Pasūtījums nr. 1670.